

Gabriela RUSU-PĂSĂRIN

CEREMONIALUL NUNȚII - ASPECTE INEDITE ÎN TRADIȚIILE ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

Amiaza vieții este momentul de maximă trăire afectivă, este cel mai important prag existențial, bogat în conotații emoționale. Polisemantismul circumstanței vizează schimbarea de categorie socială, uniunea socializată, acte cathartice și fecundatoare.

Sincretismul se manifestă deplin: gest, cuvânt, dans și melodie, îngemănate purifică spațiul, stabilesc momentul de separare și de agregare. Realul este transfigurat, trăirea este simultană în două planuri ce coexistă simbiotic: planul real încadrat de timpul real, care delimitează de separare, de prag, agregare preliminară, separare de prag, agregare definitivă și planul metaforic al vânătorii rituale, exprimată în orațiile de nuntă, plan plasat într-un timp mitic. Trăirea afectivă este imaginată arhitectonic ca o trăire simultană în doua universuri, imediat și metaforic. Acestea interacționează pe principiul vaselor comunicante. Se alimentează simbolic planul realității, se infiltrează detalii recognoscibile din viața comunității în universul poetic al ceremonialului de nuntă. „Spectacolul nunții” este un spectacol al vieții, care, pe principiul reducăiei simbolice, sintetizează în trei, cinci sau șapte zile întreaga existență a individului, de la separarea de o lume știută, trecerea pragului unei alte lumi, pînă la cîntatul zorilor, „zori” ai unei lumi definită de ritmuri de agregare definitivă.

Orice ieșire din această lume, o întoarcere din drum (divorț sau venirea intempestivă a sufletului celui mort), este privită de comunitate cu multă reticență, repudiată.

Nunta, complex de acte rituale, este expresia deplină a sintezei între elementele definatorii ale ritmurilor de trecere și de integrare într-o nouă stare, un apogeu al trăirii cu seninătate și bucurie, apogeu din care regresiv se revendică alte două treceri: intrarea în lume (nașterea) și Marea Călătorie (moartea). Stropitul cu apă, „adăpatul” miresei, amintesc de rolul purificator al apei la naștere (prima scăldare) și la botez. Bradul și prăjina au corespondent la momentul de trecere în neființă în bradul funerar și *stîlpul de la cap*.

De aceea nunta se constituie în nucleu de simboluri ale ritmurilor de trecere.

Intrarea în noua stare, de nunțit, se face de către tinere printr-un dans integrator, de ceată.

Dansul fetelor de la Crihalma este un dans de ceată, cu funcție premaritală. A intra în acest dans, un cerc, este simbol pentru ieșirea dintr-un statut, de fată nemăritată, în cel de femeie. Orice trecere se acceptă cu greu și de cel ce o face, și de comunitate. De aceea jocul teatral, cu ezitări, *mai c-ar vrea, mai c-ar mai sta*, înseamnă incertitudinea: nu știi niciodată cum va fi cu adevărat viața pe care ți-o dorești, sau, cum știută e vorba, *socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din tîrg*. Dansul fetelor de la Crihalma începe ezitant și se termină în ritm alert, pentru că așa e viața: cînd intri în horă, joci pînă la sfîrșit. Satul de altădată nu acceptă separările ulterioare, divorțul de azi. Fetele, ca fetele, sunt supuse unor probe. În dans sunt alternanțele de pași: pinteni, pași încrucișați, sărituri. Trebuie să ții pasul cu lumea și să știi și rostul vieții. De aceea pregătirea fetei pentru măritat nu-i lucru tocmai ușor.

Dansul fetelor e un dans ritual. Statuează trecerea de la fecorie la femeie măritată. Poate fi și un dans de evocare a belșugului sau de consfințire a lui. Dansul Drăgaicelor, la Sînzieni, este un asemenea dans. În județul Teleorman, comuna Izvoare, sărbătoarea este întîmpinată de fete care dansează desculțe, cu batiste și căciulițe de copil prinse la brîu (semnificația e tot de trecere, de la bogăția spicelor de cîmp la bogăția hambarelor). Este vizat ritul de fertilitate, dublat de ritul de inițiere.

Și tot dans de ceată este și purtarea fetelor de la Căpîlna, tot un dans numai de fete. Liniile șerpuite și cercurile ce nu-și unesc niciodată capetele înseamnă aceeași pendulare, ezitare de integrare într-un nou rol. Purtata avea rolul de a marca încheierea perioadei de inițiere a fetelor.

Alegerea miresei reprezintă un lung șir de probe, avînd rolul de a valida comportamentul tinerei în comunitate, hărnicia și zestrea.

Calitățile fizice nu sunt specificate ca rigoare de selecție, decît dacă sunt un reflex al tarelor compor-

tamentale: urîtă-urîcioasă, „șleampătă” – vestimentație neîngrijită (implicit neglijența în raporturile familiale) sau „boită” (excentricitățile nu sunt acceptate decât în context carnavalesc).

Cînd mireasa trebuie să fie adusă dintr-un alt sat (o trecere concretă peste hotar și o integrare reală într-o nouă comunitate), obiceiurile sunt specifice.

Am reperat același obicei în două zone locuite de români, viabile în epoci diferite, care demonstrează unitatea în concepția folclorică a românilor.

În comuna Boișoara, jud. Vîlcea, se practică și astăzi acest obicei: dacă mireasa nu este din același sat cu ginerele, nașii aveau obligația să plătească „vama”, care de obicei constă în valoarea unei vedre de țuică sau de vin. Băutura se consumă în sat la horă, mai mult de către vîrstnici. Nașul trebuia să fie pregătit să plătească „vama”.

În județul Orhei, la Cruglic Orheiu, la începutul secolului XX este consemnat un obicei vechi din Basarabia, numit „Vulpea”. Acesta a fost cules de învățătorul Th. Pletos și publicat în „Izvoarașul”, revistă de muzică, artă națională, folclor și teatru sătesc.

Cînd tînărul își lua mireasa din alt sat și o aducea acasă, trebuia să plătească „Vulpea”. Seara, cînd nuntașii, mirele și mireasa, părăseau casa miresei spre a se întoarce în satul tînărului, un grup de flăcăi din satul miresei baricadau strada. Puneau de-a latul străzii un lanț legat bine de zidurile caselor față în față. În mijlocul străzii așezau o masă, și pe masă, pîine și sare. Mirele, pentru a fi respectat de comunitate și pentru a nu fi „bătut măr”, cobora din căruță, mergea la masă, săruta pîinea, gusta o bucățiță din ea și puneă pe masă cîteva ruble. Dacă plata era îndeajuns, se dezlega lanțul și era lăsat să treacă. Dacă nu, atunci îl țineau pînă „se-nțelegeau” la plată. Dacă mirele nu voia să plătească „Vulpea”, nu era lăsat nici să se-ntoarcă la casa miresei, nici să plece spre casa lui. Dacă nuntașii încercau cu forța să treacă, „mîncau chelfăneală”.

„Vama”, trecerea dintr-un spațiu în altul, integrarea într-o nouă comunitate se făcea cu plată, un mod de consfințire a trecerii, o „vama” în aceasta lume. Registrul însă este umoristic, spre deosebire de plata „vămilor” sufletului, în cazul Marii Treceri, sau plata la răscuri, la trecerea carului funerar.

Cei care fac plata sunt însă întotdeauna actanții principali: nași sau mire (în cazul nunții), defunctul (în cazul obiceiului funerar).

Un al doilea element de similitudine, implicit de identitate prin păstrarea obiceiurilor, se referă la probele de inițiere în cazul ceremonialului nunții.

Prăjina și urciorul de nuntă sunt repere în aceste probe și în practicarea obiceiurilor astăzi de reperat în spațiul românesc.

Bradul, substituit fitomorf al divinității, este o prezență în toate ceremonialurile existențiale: naștere, nuntă, moarte. Simbol al masculinității și al esteticului în momente de sărbătoare, i se dedică jocuri și cîntece, este purtat cu mîndrie și lăsat, după terminarea nunții, să amintească trecătorului că în acea casă a fost mare sărbătoare. O importanță deosebită se acordă prăjinii, tot un simbol al masculinității, care însă impune derularea unor probe.

În Plaiul Cloșani ginerele trebuie să caute prăjina cu mult înaintea nunții. Cel ce tăia prăjina trebuia să îndeplinească două calități: să fie prieten al ginerelui și să îi trăiască ambii părinți. Erau vizate astfel coeziunea comunității și urarea de viață lungă mirilor. Prăjina era adusă acasă sîmbătă dimineață, cu carul, era curățată de coajă pînă aproape de vîrf, unde se lăsa un smoc și se ungea cu ulei sau cu seu.

Vîrfurile prăjinii este înnobilit cu un brad legat cu brăciri și împodobit cu boabe de porumb fiert puse pe o ață, formînd ghirlande, și o batistă, căreia i se legau la un colț bani.

Proba constă în a se urca un tînăr pînă în vîrf și a lua bradul. Mireasa nu putea fi luată de la casa părinților ei, dacă bradul nu era luat din vîrfurile prăjinii.

În comuna Desa, județul Dolj, duminică la prînz, nuntașii, mirele, cumnatul de mîna, prietenii merg la nas cu plocon. Soacra mare pregătește ploconul, care este format din trei pîini mari, vin, țuică, păsări vii. Mirele își alege trei prieteni, care vor însoți alaiul călare pe cai. El stabilește drumul pînă la naș și desfășurarea unui concurs: cine va ajunge primul la naș, va purta urciorul cu țuică roșie. Pînă la naș urciorul este dus de cumnatul de mîna. Împodobit cu mărgelile roșii și flori, avînd forme stilizate (partea superioară reprezintă pește, cocoș), urciorul constituie întîia probă, pe care cel ce o va trece primul va purta însemnul belșugului.

O a doua probă se desfășoară în drumul spre casa miresei. Primul tînăr care ajunge la casa socrilor mici va anunța venirea alaiului și va încerca să se urce pe prăjina lungă de 3-6 metri, decojită și unsă cu ulei. Dacă nu va reuși, al doilea prieten al mirelui va încerca. Dacă nici acesta nu va putea, va fi rîndul celui de al treilea. Și, dacă nici acesta nu va izbuti, prietenii mirelui vor încerca pe rînd, și ultimii vor încerca invitații nașului, care sunt numiți „sta-n rochiță”, denumirea simbolică pentru ideea de a forma alaiul nașului. Cel ce va reuși, va duce bradul și va lua re-

compensa pusă la brad.

Prăjina va fi păstrată în curtea miresei unul sau trei ani și va fi însemn al nunții care a avut loc.

Aceeași probă a inițierii era practică de români din Basarabia, la începutul sec. XX.

După ce nuntașii mirelui luau mireasa, plecau spre casa mirelui, aflată în alt sat. La marginea satului, vornicii din satul miresei opreau nunta și începeau să cinstească pe toți nuntașii din satul mirelui, cu o ploscă. Fiecare sorbea din licoarea dăătoare de veselie și o dădea celuilalt. Unul din vornicii mirelui – selectat dinainte – lua plosca și, dînd pinteni calului, fugea spre satul său. Vornicii miresei, tot călări, se luau după el. Dacă-l ajungeau, îi luau plosca și mimau „bătutul măr”. În ajutorul celui care a furat plosca nu avea voie să sară nimeni. Dacă acela ce a furat plosca nu era prins, era o mare fală pentru toți nuntașii din satul său și o rușine pentru nuntașii cărora li se furase plosca.

Similitudinile probei de inițiere sunt evidente, consfințind identitatea culturală a românilor oriunde ar viețui.

Un alt moment al ceremonialului de nuntă este cel al iertăciunilor. Este momentul împăcării, al asumării responsabilității, al despărțirii și intrarea într-o nouă stare, cea de familie.

Iertăciunile constituie unul din momentele cele mai afective ale ceremonialului de nuntă. Mirii își cer iertare, în genunchi, cu capul plecat în fața părinților, pentru a intra în noul statut, de căsătorie, fără vreun gînd împovărător.

În Basarabia este obiceiul ca la acest moment să se facă ultimul dans de fată. Pe o masă, în camera pregătită de nuntă, se așează șase pînici (jemne). Însoțite de drujde, mireasa se oprește la fiecare colț al mesei, face semnul crucii și sărută pîinea. Înconjoară masa de trei ori (ca o-nchinăciune), după care masa este scoasă din cameră, dusă în mijlocul curții și se joacă spunîndu-se textul:

*De trei ori pe după masă
Sărută pîinea mireasă
Șase pîini cu floricele
Și puse pe șervețele.*

Însoțirea pîinii (simbol al germinației, grîul, și al împlinirii, aluatul) cu florile sugerează viața făcută din cele lumești (grîul) și din bucuriile sufletului (florile).

Florile sunt nelipsite la nuntă, ca și pîinea și vinul. Socriilor mici li se împletesc două coronițe de

busuioc. Se pun două perne într-o roabă, îi urcă și pe ei în roabă și nuntașii îi duc la rîpă și îi răstoarnă. Ca să fie aduși înapoi, socrii mici trebuie să cinstească nuntașii cu vin și pîine caldă. Secvența are loc luni, după nuntă, obținîndu-se astfel promisiunile socriilor că vor continua nunta.

Era o probă și pentru nuntași, care nu puteau să uite astfel rînduielele, știindu-se vorba veche: *Cine vrea să mînce, să aibă lingură.*

Ambele momente prezente în ceremonialul de nuntă păstrat la români din Basarabia sunt de regăsit și în ceremonialul nunții din Oltenia. Aceleași gesturi ale cererii, încuviințării pentru o nouă viață, aceleași emoții ale despărțirii de casa părintească.

„Tontoroii soacrelor” se-ntîmplă tot luni după nuntă, „trînta” lor, corect spus „trîntirea” lor, fiind o probă de inițiere într-o nouă stare, cea de soacră, cînd răbdarea și „îngăduirea” cu membrii noi ai familiei trebuie să fie noile coordonate ale comportamentului în relațiile cu nora.

Ceremonialul de nuntă rămîne momentul de apogeu al sărbătorilor familiale, irepetabil ca intensitate a trăirii afective și de neuitat ca inedit al obiceiurilor. Întregul complex al riturilor, datinilor și obiceiurilor atestă unitatea culturală a românilor de pretutindeni, păstrarea acestora reprezentînd și forța integratoare într-o nouă stare, cea de nuntit pentru toată viața.

